

льна служба України, СБУ, Прикордонна служба України). По-третє, це органи та службові особи прикордонних держав, що здійснюють спільну юрисдикційну діяльність. Окрім цього, слід відмітити право іноземних держав (з дозволу компетентних органів України) здійснювати юрисдикційну діяльність на території України. Тому митна юрисдикція має свої специфічні особливості, розгляд та вивчення яких, повинно значно підвищити її роль у захисті суверенітету України, зміцненні економіки та фінансової незалежності держави, а також суттєво вплинути на захист прав та економічних свобод громадян України.

Список використаної літератури:

1. Дружков П.С. О понятии и видах юрисдикции. «Вопросы государства и права». Томск, 1974.
2. Митний кодекс України, 2012 // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44-45, № 46-47, № 48. – Ст. 552.

Ключові слова: юрисдикція, митна юрисдикція, види, сфера діяльності, правова підстава митної юрисдикції.

Ключевые слова: юрисдикция, таможенная юрисдикция, виды, сфера деятельности, правовые основания таможенной юрисдикции.

Key words: jurisdiction, custom jurisdiction, kinds, sphere of activity of custom jurisdiction, legal foundations of custom jurisdiction.

ДАВИДЕНКО ЛЕОНІД МИКОЛАЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загально-правових дисциплін Черкаського факультету,
кандидат юридичних наук, доцент*

ДО ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ МОРСЬКИХ ПРОСТОРІВ УКРАЇНИ

На сучасному етапі становлення України особливого значення набуває фактор утвердження її як морської держави, виходячи з просторових та геофізичних особливостей, місця та ролі у глобальній та регіональній системі міжнародних відносин [1, с. 1]. Внаслідок окупації та незаконної анексії Автономної Республіки Крим Російською Федерацією виникло нагальне питання забезпечення правового режиму окупованих морських просторів, зокрема внутрішніх морських вод та територіального моря, континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони України. Вирішення цієї проблеми має ґрунтуватися на узагальненні та порівнянні відповідних міжнародних стандартів, національного законодавства, політики України та держави-агресора стосовно морських просторів Чорноморського басейну [2, с. 121].

Відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»

від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII до тимчасово окупованої території віднесено: внутрішні води України територій Автономної Республіки Крим та міста Севастополя; внутрішні морські води і територіальне море України навколо Кримського півострова, територія виключної (економічної) морської зони України вздовж узбережжя Кримського півострова та прилеглого до узбережжя континентального шельфу України [3, ст. 3]. Межі окупованих територій у світовій практиці, зазвичай, визначаються станом справ, який ґрунтується на фактичному контролі стороною конфлікту території іншої сторони та, як правило, не співпадають з адміністративним розмежуванням і прямо від нього не залежать. Правовий режим окупованих територій визначається міжнародним гуманітарним правом, насамперед Конвенцією про захист цивільного населення під час війни 1949 р., учасниками якої є обидві сторони російсько-українського конфлікту, іншими застосовними нормами міжнародного права (прав людини, екологічного, морського та ін.). Водночас особливості визначення меж та правового статусу окупованих морських територій (окупованої акваторії) у Конвенції 1949 р. не визначено. Фактично такі зони може визначати та оголошувати як держава, що має юридичне право на відповідні води, так і держава, яка здійснює над цими водами реальний контроль.

Аналіз останніх подій в Азово-Чорноморському регіоні свідчить про те, що постала нагальна потреба консолідації зусиль політиків, науковців в галузі державного управління та міжнародного права, представників міжнародної спільноти для вирішення проблеми правового статусу морських просторів України. Проблема делімітації морських просторів, зокрема і виключних морських економічних зон має складний, багатосторонній характер. Сьогодні у світовій практиці міжнародного права існують дуже суперечливі підходи до вирішення питань розмежування морських кордонів; більшість з них залишаються неформальними у правовому відношенні протягом тривалого часу. Практично третина міжнародних спорів, що знаходяться на розгляді у Міжнародному Суді ООН, пов'язані з делімітацією таких просторів.

Криза, що виникла в міжнародних відносинах внаслідок протиправної анексії у 2014 році української території Криму Російською Федерацією, змушує шукати нові підходи до питання делімітації суміжних морських просторів двох держав у Чорному та Азовському морі. Такий пошук обумовлений досить розповсюдженою думкою серед науковців та політиків про важливість і необхідність звернень України до міжнародних юрисдикційних органів для вирішення цілої низки питань, пов'язаних із анексією Криму [4, с. 199]. Питання про необхідність таких звернень не є зовсім новим у проблематиці Азовсько-Керченського розмежування, однак чинне право міжнародних договорів передбачає, що для звернень до міжнародних юрисдикційних органів необхідна згода всіх сторін договору, а Росія, на жаль, не дала згоду на зміну статусу.

Водночас навіть у ситуації збройного конфлікту зберігають чинність угоди між двома державами з питань Азовського моря. Згідно Договору між Україною і РФ про співробітництво у використанні Азовського моря

і Керченської протоки 2003 р., Азовське море та Керченська протока історично є внутрішніми водами України і РФ, при цьому Азовське море мало бути у наступному розмежованим лінією державного кордону відповідно до окремої угоди між сторонами; угоду також передбачалося укласти щодо «врегулювання питань, що відносяться до акваторії Керченської протоки». Продовжує діяти Угода про співробітництво між Урядом України та урядом РФ у галузі рибного господарства від 24.09.1992 року. В рамках цієї угоди, зокрема, продовжує діяти двостороння комісія з розподілу квот на вилов риби [5, ст. 5]. Саме в рамках цієї угоди 13 листопада 2019 року у Бердянську представники України підписали погоджений з Урядом РФ двосторонній протокол про розподіл квот на вилов риби в Азовському морі на 2020 рік. При цьому Державне агентство рибного господарства України повідомило це як нове досягнення, оскільки Протокол був погоджений у «дистанційному» режимі та направлений на підписання дипломатичними каналами. Такий підхід викликає багато запитань, оскільки режим «скайп-конференції» не передбачений ні Угодою 1992 року (зокрема Положенням про роботу двосторонньої комісії), ні практикою міжнародного права. Більше того, розділяючи з країною-агресором ресурси напів-окупованого Азовського моря, Україна фактично легітимізує таку окупацію, надаючи Росії додатковий аргумент при розгляді справ у міжнародних юрисдикційних органах.

Розглядаючи екологічний аспект проблеми, зазначимо, що Азовське море в цілому та Керченська протока мають велике значення для збереження популяції багатьох видів риб, які здійснюють масову міграцію з Азовського в Чорне море. Спорудження Російською Федерацією мосту через Керченську протоку призводить до порушення екологічного режиму в регіоні, ізоляції та поступового замулювання морських просторів, що може з часом привести до серйозної екологічної катастрофи в Азово-Керченській акваторії. Крім зазначеного, міжнародне право покладає на державу-окупанта низку обов'язків та обмежень як по відношенню до населення, так і щодо території його проживання.

Хоча зараз, в умовах протиправної анексії Росією Криму та агресії на сході України, проблемне питання щодо делімітації та демаркації акваторії Азовського моря та Керченської протоки фактично є не на часі, все ж відкласти його на потім не можна. Оскільки після закінчення російсько-українського конфлікту та з поверненням Криму до України проблема делімітації та демаркації як сухопутних, так і, в першу чергу, морських кордонів з Російською Федерацією вийде на перший план у взаємовідносинах між державами. Окрім того, у науково-теоретичному контексті міжнародного морського права, це питання стане важливим прецедентом для врегулювання міжнародно-правових ситуацій такого роду стосовно морських акваторій у відносинах між Україною та РФ.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що нашій державі важливо вести наступальну політику на дипломатично-юридичному напрямку та вимагати від Росії дотримуватися своїх міжнародно-правових зобов'язань, зокрема в рамках Конвенції ООН з морського права 1982 року

із залученням Міжнародного трибуналу ООН з морського права. Вкрай важливим на сьогодні є запровадження єдиної державної стратегії щодо окупованих територій, зокрема морських просторів. Це зумовлює необхідність прийняття комплексних державно-управлінських заходів у зовнішньополітичній та внутрішньополітичній сферах, що має знайти своє відображення у Морській доктрині України на період до 2035 року. Такі заходи мають включати, зокрема, і денонсацію угод, укладених з Російською Федерацією і порушених нею в результаті агресії проти України. Державно-управлінські заходи у внутрішньополітичній сфері повинні бути зосереджені навколо державного прогнозування та підготовки консолідованої позиції органів державної влади стосовно режиму окупованих територій; необхідно забезпечити ефективний захист інтересів суб'єктів національного права у межах виключної (економічної) морської зони України силами Державної Прикордонної служби. Слід на офіційному рівні встановити навколо окупованого Криму райони, в яких тимчасово забороняється плавання та перебування морських суден та військових кораблів будь-якої державної реєстрації. Здійснення таких заходів, на нашу думку, буде сприяти захисту інтересів нашої держави в Чорноморі-Азовській акваторії.

Список використаної літератури:

1. Морська доктрина України на період до 2035 року (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 року (зі змінами та доповненнями) // Офіційний вісник України. – 2009. – № 94. – С. 2.
2. Бабін Б.В., Плешко Е.А. Правовий режим тимчасово окупованої території України в Чорному та Азовському морях і Керченській протоці / Б.В. Бабін, Е.А. Плешко // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2016. – № 2. – С. 121-125.
3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 17 квітня 2014 р. № 1207-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1207>
4. Кеєр О.С. Захист інтересів норм морського права України після анексії Криму Росією / О.С. Кеєр // Актуальні проблеми сучасного міжнародного права : зб. наук. ст. за матеріалами I-х Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова, Харків, 27 листоп. 2015 р. : у 2 ч. – Харків, 2015. – Ч. 2. – С. 194-199.
5. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про співробітництво в галузі рибного господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_024](http://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_024)

Ключові слова: правовий статус, юрисдикція, міжнародний договір, морська доктрина, забезпечення правового режиму.

Ключевые слова: правовой статус, юрисдикция, международный договор, морская доктрина, обеспечение правового режима.

Key words: legal status, jurisdiction, international treaty, maritime doctrine, ensuring the legal regime.